

نشریه ترویجی

نقح چیست؟

وزارت جهاد کشاورزی
معاونت ترویج و نظام بهره برداری
دفتر برنامه ریزی رسانه های ترویجی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

نشریه ترویجی

نفع چیست؟

وزارت جهادکشاورزی

معاونت ترویج و نظام بهره برداری
دفتر برنامه ریزی رسانه های ترویجی

۱۳۸۲

- عنوان: نفخ چیست؟ ■
- نویسنده: دکتر علی منصوبی ■
- تنظیم متن و آماده‌سازی متن، جلد و چاپ: اداره تدوین متون ■
- ناشر: دفتر برنامه‌ریزی رسانه‌های ترویجی ■
- اجرای صفحه‌آرایی: حمیدپیریشن ■
- حروفچینی: نرگس بهارلو ■
- زمان انتشار: ۱۳۸۲ ■

فهرست

- ۴..... مخاطبین و هدف‌های آموزشی
- ۵..... مقدمه
- ۶..... تعریف بیماری نفخ
- ۷..... علت بوجود آمدن بیماری نفخ چیست؟
- ۸..... نشانه‌ها و تشخیص بیماری نفخ
- ۹..... پیشگیری از بیماری نفخ
- ۱۱..... درمان بیماری نفخ
- ۱۴..... خلاصه مطالب
- ۱۵..... پرسش و خودآزمایی

مخاطبین و بهره‌برداران نشریه

۱- دامداران روستایی و عشایری

۲- مروجین

هدف‌های آموزشی

خوانندگان عزیز شما با مطالعه این نشریه:

- به علت به وجود آمدن بیماری نفخ بی می برید
- با نشانه‌ها و چگونگی تشخیص بیماری نفخ در دام آشنا می شوید
- راه‌های پیشگیری از بیماری نفخ را فرا می گیرید
- با راه‌های درمان نفخ آشنا می شوید

مقدمه

روستاییان و دامداران عزیز می‌دانید که با نگهداری و پرورش گاو و گوسفند می‌توانید درآمد خانواده خود را بیشتر کنید. شما از شیر و گوشت این دام‌ها برای خانواده خود استفاده می‌کنید. همچنین با فروختن گوشت و شیر در بازار می‌توانید زندگی بهتری داشته باشید. برای نگهداری و پرورش دام باید نکته‌هایی را دانست تا دام‌ها سالم بمانند و شیر و گوشت آنها همیشه سالم باشد؛ تا درآمد شما از این راه روز به روز بیشتر شود.

یکی از چیزهایی که باعث کم شدن شیر و گوشت یا مرگ دام‌ها می‌شود، بیمار شدن دام‌های شما است. یکی از این بیماری‌ها، بیماری نفخ است. راه جلوگیری از به وجود آمدن این بیماری بسیار آسان است.

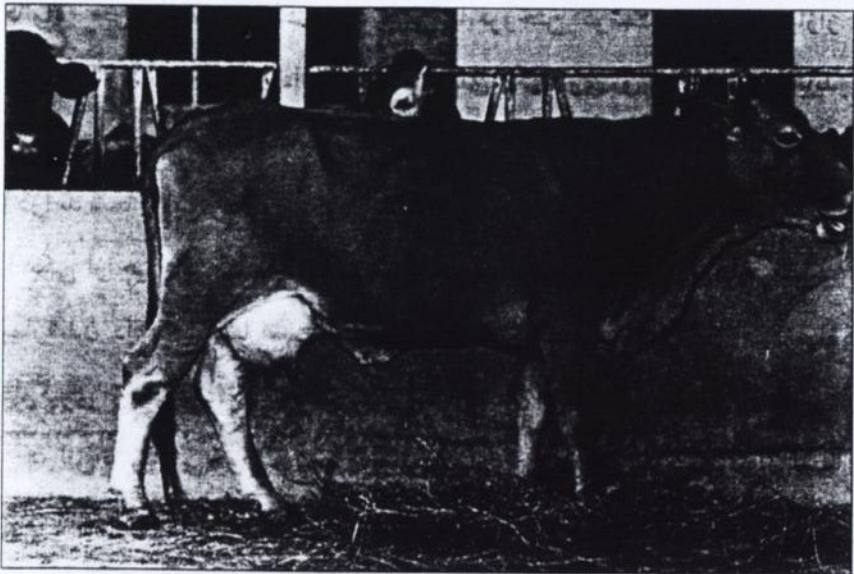
در این نشریه می‌خواهیم شما را با این بیماری و راه‌های پیشگیری از آن آشنا کنیم. شما پس از خواندن این نشریه و با انجام دادن کارهایی که گفته شده می‌توانید از به وجود آمدن نفخ در دام‌های خود جلوگیری کنید.

تعریف بیماری نفخ

نفخ در گاو و گوسفند حالتی است که گازهایی در شکم حیوان جمع می‌شود و نمی‌تواند از آن خارج شود. این گازها به دلیل هضم شدن غذا در شکم حیوان جمع می‌شوند. جمع شدن گازها باعث بزرگ شدن شکم حیوان می‌شود. بزرگ شدن شکم به ریه‌های حیوان فشار می‌آورد. در نتیجه باعث تنگی نفس و گاهی خفگی و مرگ حیوان می‌شود.

اگر نفخ خیلی شدید نباشد و حیوان نمیرد، باعث کم شدن اشتهای حیوان می‌شود. در نتیجه شیر حیوان به شدت کم می‌شود. اگر این حالت چند روز ادامه داشته باشد، حیوان لاغر و ضعیف می‌شود. گاهی هم زمین گیر می‌شود. اگر حیوان خیلی زود درمان نشود، شما مجبور می‌شوید دام خود را به کشتارگاه بفرستید.

نفخ باعث کم شدن شیر و کم شدن وزن و گاهی مرگ دام می‌شود.

شکل شماره ۱- عدم درمان به موقع نفخ باعث ضعف و لاغری دام می‌شود

علت به وجود آمدن بیماری نفخ چیست؟

اگر حیوان نتواند گازهایی را که در شکمبه به وجود آمده از دهان خارج کند، نفخ به وجود می آید. بعضی از غذاها، بیشتر باعث نفخ می شوند. چریدن دام در مرتع یونجه یا شبدر، به خصوص در صبح زود که شبنم بر روی علفها وجود دارد، باعث نفخ شدید می شود. جو، چاودار، کلم، نخود و لویا هم باعث به وجود آمدن نفخ می شوند. خوردن بعضی چیزها مانند سیب، سیب زمینی و چغندر باعث بسته شدن راه خروج گاز از دهان دام می شود، در نتیجه دام نفخ می کند.

چریدن دام روی علف های یخ زده یا شبنم زده در صبح زود باعث به وجود آمدن نفخ خطرناک می شود.

شکل شماره ۲ - ازخوراندن زیاد علوفه و گیاه سبز به دامها پرهیز کنید

نشانه‌ها و تشخیص بیماری نفخ

اولین و مهمترین نشانه بیماری نفخ، بزرگ شدن شکم حیوان است. در این حالت سمت چپ شکم دام باد می‌کند. اگر نفخ شدید باشد، سمت راست شکم دام نیز باد می‌کند. دام‌هایی که نفخ دارند ناراحت هستند. به زمین می‌خوابند و بلند می‌شوند گاهی هم روی زمین می‌غلطند. دامی که نفخ دارد دچار تنگی نفس می‌شود و با دهان باز نفس می‌کشد.

حیوان نفخ‌دار زبان خود را خارج می‌کند و سر را به طرف جلو و بالا می‌کشد تا گردن راست و مستقیم شود. گاهی نیز آب دهان کف‌آلود است و از دهانش خارج می‌شود. اگر این نشانه‌ها را در دام خود دیدید ممکن است حیوان به بیماری نفخ دچار شده باشد.

نشانه‌های مهم بیماری نفخ، بزرگ شدن شکم و باد کردن سمت چپ شکم حیوان یا هر دو طرف است.

شکل شماره ۳- از علائم نفخ، زمینگیر شدن دام است

پیشگیری از بیماری نفخ

پیشگیری از بیماری نفخ بسیار ساده است و از درمان آن آسانتر است. وقتی دام دچار نفخ می شود، شما باید برای دامپزشک، تهیه دارو و رفت و آمدهای دیگر پول زیادی خرج کنید. همچنین به دلیل کم شدن وزن و شیر و گاهی هم مرگ دام، ضرر می کنید. بنابراین پیشگیری، بهتر از درمان بیماری است.

مهم ترین راه های پیشگیری از بیماری نفخ

۱. پیش از بردن دام ها به چراگاه، مقداری علوفه خشک به آنها بدهید تا علف های تازه را بیشتر از اندازه نخورند.

شکل شماره ۴ - از چرای بیش از حد دام در مراتع خودداری کنید

۲. هرگز به دام‌ها علوفه خیس و مرطوب (تازه چیده شده) ندهید.

۳. از ابتدای فصل بهار علوفه شاداب و خیلی تازه به دام ندهید. پس از چیدن علوفه آن را مدتی نگه دارید تا مقداری از آب خود را از دست بدهد. سپس آن را به دام بدهید.

۴. هرگز به دام‌های خود علوفه یخ‌زده ندهید.

۵. بعد از خوردن علوفه تازه، نباید به دام آب بدهید.

۶. بهتر است در هر مرتبه که دام‌ها را به چراگاه می‌برید، دام‌ها را حدود ۲۰ دقیقه بچرانید. با این کار، مقدار علف‌های خورده شده که باعث نفخ می‌شوند، در شکم دام‌ها خیلی زیاد نمی‌شود.

۷. اگر مرتع و یا غذایی که در اختیار دام است و باعث نفخ می‌شود، بهتر است ابتدا به دام‌ها داروهای ضدنفخ بدهید سپس دام‌ها را به مرتع ببرید. داروهای ضد نفخ را می‌توانید تا دو بار در روز به دام‌ها بدهید. شما می‌توانید این داروها را از داروخانه دامپزشکی تهیه کنید. مقدار استفاده از این داروها را دامپزشک به شما می‌گوید.

۸. اگر داروی ضد نفخ نداشته باشید، می‌توانید از روغن خوراکی استفاده کنید. برای این کار، به هر ۱۰ کیلو آب موجود در آبشخور دام‌ها، ۲۰۰ گرم روغن اضافه کنید تا دام‌ها قبل از رفتن به چرا، از آن بخورند.

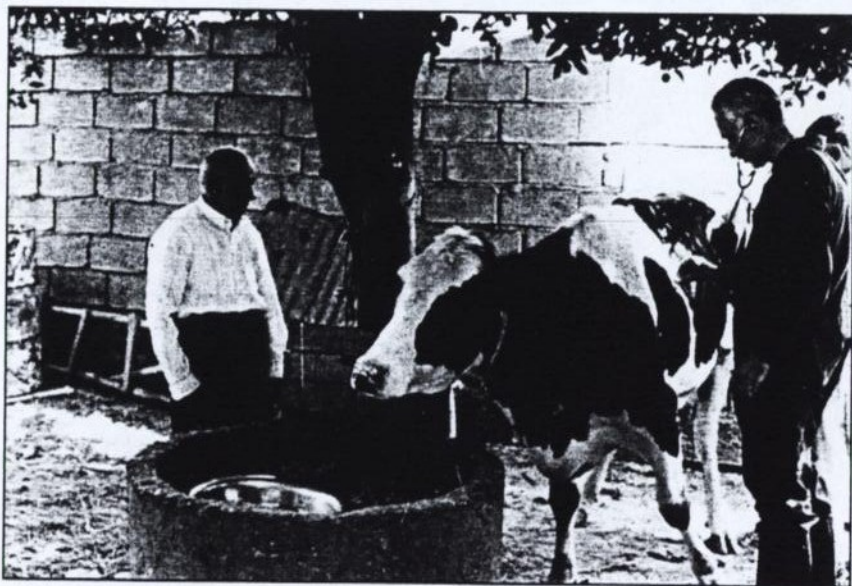
۹. به دام‌هایی که بسیار گرسنه هستند، هرگز غذای زیاد ندهید.

۱۰. توجه داشته باشید که در مزرعه غلات درو شده، همیشه دانه‌هایی بر روی زمین می‌ماند، اگر دام‌ها هنگام چریدن در این مزرعه‌ها بیش از اندازه از این دانه‌ها بخورند، به شدت نفخ می‌کنند.

هرگز به دام‌ها علوقه تازه، شاداب و مرطوب ندهید.

درمان بیماری نفخ

برای درمان بیماری نفخ راه‌های گوناگونی وجود دارد. اما بهتر است ابتدا به نزدیک‌ترین درمانگاه دامپزشکی بروید و از دکتر دامپزشک کمک بگیرید. او به شما بهترین و کم‌خرج‌ترین راه درمان نفخ را می‌گوید.

شکل شماره ۵- در صورت مشاهده کم‌اشتهایی دام، بلافاصله موضوع را به دامپزشک اطلاع دهید.

راه‌های درمان نفخ

۱. می‌توانید حیوان را مجبور کنید که در سربالایی راه برود. با این کار، گازهای جمع شده در شکم حیوان از راه دهان خارج می‌شود.
۲. راه دیگر، دادن روغن خوراکی به حیوان است. روغن خوراکی را می‌توانید در یک شیشه بریزید و به حیوان بدهید.

۳. استفاده از داروهای ضدنفخ، زیر نظر دکتر دامپزشک راه دیگر درمان است.
 ۴. هنگامی که نفخ خیلی شدید است و خطر ترکیدن شکمبه حیوان وجود دارد، می توان از تروکار استفاده کرد. تروکار، وسیله ای است که با آن در قسمت مثلث گرسنگی، سمت چپ حیوان سوراخی به وجود می آورند. از این راه، گازهای شکمبه حیوان خارج می شود. همچنین می توان داروهای ضدنفخ یا روغن ها را از این سوراخ وارد شکمبه کرد. بهتر است زیر نظر دکتر دامپزشک از تروکار استفاده کرد. همچنین این کار باید به وسیله یک فرد با تجربه انجام شود.

شکل شماره ۶ - استفاده خودسرانه از تروکار برای درمان نفخ موجب مرگ حیوان می شود این کار توسط دامپزشک یا فرد با تجربه باید انجام می شود.

۵. استفاده از لوله معدی نیز برای خارج کردن گازها از شکمبه حیوان مفید است. اما این کار، باید به وسیله دکتر دامپزشک یا کسانی که آموزش دیده اند انجام شود.

۶. برای کم کردن نفخ، می توانید یک تکه چوب را مانند دهنه در دهان دام

قرار دهید. با این کار، آب دهان دام، بیشتر ترشح می شود. زیاد شدن آب دهان به کم شدن نفخ کمک می کند.

۷. پس از دادن داروهای ضد نفخ به دام، بهتر است پهلوی چپ حیوان را مالش بدهید. با این کار دارو با غذای درون شکمبه مخلوط می شود و زودتر اثر می کند.

شکل شماره ۷ - خوراندن روغن یا دارو باید توسط دامپزشک یا فرد با تجربه انجام شود تا این کار موجب بروز خفگی در حیوان نشود.

همین که اولین دام را که نفخ کرده است دیدید، باید همه دام‌ها را از مرتع خارج کنید. همچنین غذایی را که باعث نفخ شده است، فوری از جلوی دام‌ها بردارید.

پرسش و خودآزمایی

دامداران عزیز، امیدواریم مطالب این نشریه را خوب و با دقت خوانده باشید. اکنون با پاسخ دادن به پرسش‌های زیر، آموخته‌های خود را آزمایش کنید.

۱. بیماری نفخ، چه مشکل‌هایی برای دام به وجود می‌آورد؟

۲. نفخ را تعریف کنید.

۳. مهم‌ترین دلیل به وجود آمدن بیماری نفخ چیست؟

۴. سه نشانه از نشانه‌های بیماری نفخ را نام ببرید.

۵. دوره برای پیشگیری از به وجود آمدن نفخ را بنویسید.

۶. اگر داروی ضد نفخ نداشته باشید، به جای آن از چه چیزی استفاده می‌کنید؟

۷. دوره برای درمان نفخ بنویسید.

۸. اگر یکی از گاوهای شما نفخ کرده باشد، برای بقیه گاوها چه کاری انجام

می‌دهید؟

وزارت جهاد کشاورزی
معاونت ترویج و نظام بهره برداری
دفتر برنامه ریزی رسانه های ترویجی